

ارزیابی عملکرد مجتمع‌های گردشگری ساحلی (مطالعه موردی: مجتمع مروارید خزر - شهرستان رشت)

محمد باسط قریشی میناآباد^۱، اکبر معتمدی مهر^۲، نینا فرامرزی گروس^۳

چکیده

سواحل یکی از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری هستند که امروزه تعداد بسیاری از گردشگران را به سوی خود جلب می‌کند، و از راه‌های مناسب برای بهره‌برداری تفریحی راحت‌تر و مطمئن‌تر از این جاذبه‌ی طبیعی، ایجاد مجتمع‌های گردشگری ساحلی می‌باشد که در کشور ما نیز مورد توجه قرار گرفته است. هدف از این پژوهش، ارزیابی عملکرد «مجتمع گردشگری ساحلی مروارید خزر» به منظور مشخص نمودن مزیت‌ها و نارسائی‌ها و ارائه پیشنهاد برای بهبود خدمات گردشگری در مجتمع فوق است. مجتمع گردشگری مروارید خزر در ساحل دهستان حاجی بکنده از توابع شهرستان رشت بوده و دارای امکانات اقامتی، پذیرایی، محل بازی کودکان و طرح شنا و برخی خدمات دیگر است. روش تحقیق در این پژوهش، توصیفی و تحلیلی بوده و اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعات میدانی (مشاهده، مصاحبه، تکمیل پرسش‌نامه) و مرور برخی اسناد، جمع‌آوری شده است. حجم نمونه با توجه به مشخص نبودن جامعه آماری، ۴۰۰ نفر در نظر گرفته شده است. آزمون فرضیه با استفاده از نرم افزار SPSS و با آزمون t تک متغیره انجام شده است. نتایج بدست آمده حاکی از آن است که بیشترین میزان گردشگران ورودی به مجتمع، ساکنان شهرستان رشت و دیگر شهرستان‌های استان و بخصوص شهرستان‌های همجوار هستند. اکثر امکانات موجود از نظر کمی، کیفی و تنوع، پاسخگوی نیاز گردشگران نیست و همین موضوع یکی از دلایل مهم در کمتر بودن سهم گردشگران خارج از استان و کوتاهی مدت اقامت گردشگران در مجتمع است. مجتمع توان محیطی برای تجهیز بیشتر و بهتر را دارد و می‌توان با افزایش تنوع و کیفیت خدمات و همچنین جاذبه‌های جنبی، شرایط را برای جذب بیشتر گردشگر به خصوص از استان‌های دیگر فراهم کرد.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، مجتمع‌های گردشگری، عملکرد، توریسم ساحلی، رشت.

^۱ . استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت، ایران.

^۲ . استادیار جغرافیای انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت، ایران.

^۳ . کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت، ایران.

* نویسنده مسئول: basetg@hotmail.com ، ۰۹۱۱۳۳۶۱۳۹۵

بیان مسأله :

اقیانوس‌ها، دریاها، دریاچه‌ها و سواحل این پهنه‌های آبی از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری هستند که در عرض‌های میانی کره زمین و در فصل گرم سال بیشترین تعداد گردشگر را به خود جلب می‌کنند ولی بهره‌گیری از سواحل با محدودیت‌های مختلفی روبرو است؛ مهم‌ترین محدودیت در این راستا خطرهای ناشی از شنا در سواحل است که شرایط ساحل از نظر عمق، شیب، جنس و همواری بستر، جریان‌های برگشتی و آلودگی می‌توانند استفاده کنندگان را با تهدید مواجه کنند؛ علاوه بر موارد فوق که در تمامی مناطق کره زمین ممکن است استفاده تفریحی از ساحل، رفتاری همراه با خطر باشد؛ در کشور ایران محدودیت‌های بیشتر و قوی‌تری نیز وجود دارد که استفاده از سواحل را محدود می‌کنند: ۱- تصرف قسمت اعظم ساحل در شمال کشور توسط افراد حقیقی ۲- محدودیت‌های مذهبی، فرهنگی و اجتماعی.

مکان‌یابی مناسب و احداث مجتمع‌های گردشگری ساحلی، راه کار مناسبی برای کاهش میزان خطر ناشی از استفاده تفریحی از ساحل و همچنین ایجاد شرایط برای استفاده عامه مردم از ساحل است. در صورتیکه مجتمع‌های گردشگری ساحلی به واحدهای مختلف خدماتی و تفریحی تجهیز شوند؛ ضمن اینکه شرایط مناسبی را برای شنا فراهم می‌کنند؛ با ارائه امکانات اقامتی، پذیرایی و تفریحی، می‌توانند مکانی برای تفریح و استراحت مراجعه کنندگان باشد.

کشور ایران با حدود ۱۴۰۰ کیلومتر ساحل در جنوب و حدود ۲۶۰ کیلومتر ساحل در شمال، شرایط مناسبی برای رونق گردشگری ساحلی در جنوب و شمال کشور دارد. ولی به دلایلی چند و بخصوص شرایط اقلیمی مناسب در فصل گردشگری ایران یعنی تابستان، وجود برخی جاذبه‌های طبیعی و انسانی دیگر و همچنین فاصله نسبی کمتر به مراکز جمعیتی بزرگ و بخصوص استان تهران و تراکم بالای جمعیت در جلگه شمالی کشور، توجه گردشگران به سواحل شمالی بیشتر از سواحل جنوبی است. هر چند که سواحل شمالی ایران با دارا بودن چشم‌اندازهای زیبا از دیر باز مورد توجه گردشگران بوده است ولی علیرغم استقبال فراوان گردشگران از روستاها و شهرهای ساحلی، به سبب نداشتن الگویی مناسب در مقوله گردشگری با موانع و چالش‌های فراوان در این مقوله مواجه است (رضائی و همکاران، ۱۳۸۶: ۴۵).

به دلیل تقاضای زیاد گردشگران جهت استفاده از سواحل دریای خزر بخصوص در استان‌های گیلان و مازندران و وجود و بروز برخی مشکلات مثل کاهش نسبت سواحل در اختیار عموم مردم، مسائل و محدودیت‌های فرهنگی و اجتماعی، مسائل امنیتی، لزوم ارائه خدمات به گردشگران و ...، طرح ایجاد مجتمع‌های گردشگری از سال ۱۳۷۴ در دستور کار قرار گرفت و تا کنون (سال ۱۳۹۰) تعداد ۲۲ واحد مجتمع گردشگری ساحلی توسط نهادهای مختلف مثل شهرداری‌ها، فرمانداری‌ها و منطقه آزاد انزلی در استان گیلان ایجاد شده که در آن‌ها، برخی امکانات و تجهیزات جهت استفاده گردشگران در نظر گرفته شده و تعدادی از مجتمع‌ها در طول سال و برخی نیز در فصل تابستان و در روزهای خاص مثل تعطیلات نوروز به گردشگران خدمت ارائه می‌کنند.

در این پژوهش، مجتمع ساحلی گردشگری مروارید خزر در ساحل شهرستان رشت از جنبه‌های مختلف مانند کمیت و کیفیت امکانات و خدمات، کیفیت دسترسی، مدیریت و نیروی انسانی و همچنین میزان رضایت و مدت اقامت گردشگران مورد بررسی قرار گرفته و تلاش شده است با مشخص کردن مزیت‌ها و نارسائی‌ها، به منظور بهبود شرایط در این مجتمع، پیشنهادهایی ارائه شود. بر این اساس هدف کلی این تحقیق «ارزیابی عملکرد مجتمع گردشگری ساحلی مروارید خزر» می‌باشد. هدف‌های فرعی پژوهش به شرح زیر است:

- ۱- شناسایی زیرساخت‌ها جاذبه‌ها و تاسیسات وابسته به مجتمع مروارید خزر.
 - ۲- شناسایی نقاط قوت و ضعف مجتمع مروارید خزر.
 - ۳- ارائه پیشنهاد جهت بهسازی تاسیسات مجتمع مروارید خزر از طریق ایجاد جاذبه‌ها و تاسیسات.
- با توجه به مطالعات مقدماتی و مسئله تحقیق و همچنین پرسش تحقیق فرضیه‌های این تحقیق عبارتند از:
- به نظر می‌رسد گردشگران از امکانات موجود در مجتمع گردشگری مروارید خزر رضایت دارند.
 - کمبود امکانات اقامتی و رفاهی موجب کوتاهی مدت اقامت گردشگران در مجتمع مروارید خزر شده است.

مبانی نظری :

در سیستم اقتصاد جهانی صنعت گردشگری روز به روز اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. این صنعت امروزه به قدری در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها اهمیت دارد که اقتصاددانان آن را صادرات نامرئی نام نهاده‌اند (رضوانی، ۱۳۸۵: ۱۰). اگر چه در جهان امروزی صنعت گردشگری از فرمول سابق گردشگری آفتاب و ماسه و دریا که از قرن ۱۸ به بعد در اروپا متداول شد؛ دور شده و به طرف تعطیلات هدفمند و مسافرتی که نیازهای استراحتی و ذهنی را با هم داشته باشد حرکت می‌کند (نکوئی صدری، ۱۳۸۸: ۱۰)، ولی سواحل کماکان یک مقصد عمده برای گردشگران است و برنامه‌ریزان گردشگری تلاش می‌کنند که نیازمندی‌های گردشگران را در نزدیکی سواحل طراحی و اجرا کنند. برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری ساحلی را می‌توان از طریق درک دقیق‌تر سیستم‌های اجتماعی و زیست محیطی و ارتباط آنها انجام داد (Cachadi & et al, 2002: 12).

منابع آب‌های سطحی، چشم‌اندازهای هیدرولوژیکی زیبا و شگرفی ایجاد می‌کنند و می‌توانند گردشگران متعددی را برای آب‌درمانی، لجن‌درمانی و ورزش‌های آبی به سمت خود جذب کنند (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱). سواحل و نواحی وابسته به دریا برای حمام آفتاب، شنا، قایق‌سواری، موج‌سواری، اسکی روی آب، پرواز در هوا، غواصی، ورزش ماهی‌گیری و سایر فعالیت‌های آبی تفریحی، جاذبه‌های اصلی در بسیاری از نقاط جهان هستند. این جاذبه‌ها می‌توانند هر دو گروه، هم جهانگردی با گرایش عام که استراحت و تفریح را جستجو می‌کند و هم جهانگردهایی با گرایش خاص که در فعالیت‌هایی مانند غواصی و ماهی‌گیری شرکت می‌کنند را جذب کنند (ضرغام بروجنی، ۱۳۸۹: ۱۶۸). گردشگری دریایی خود به دو شاخه مهم گردشگری ساحلی و گردشگری دریایی تقسیم می‌شود که گردشگری ساحلی بیشترین گردشگر را به خود جذب می‌کند (پاپلی‌یزدی و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۹). در این میان سواحل، تالاب‌ها، دریاها و اقیانوس‌ها به دلیل آنکه حد فاصل بین انبوهی از آب خشکی می‌باشد دارای اهمیت ویژه‌ای هستند و از پر جاذبه‌ترین مکان‌ها برای جذب گردشگر به حساب می‌روند. ناحیه ساحل محل پیوند آب و خشکی و فصل مشترک دو اکوسیستم با اختصاصات مجزا از یکدیگر است (دانه کار و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۰). در این میان مناطقی از ساحل از لحاظ گردشگری موفق هستند که دارای پتانسیل برای توسعه یک آرایه متنوع فرهنگی و جاذبه‌های طبیعی اقامت با کیفیت با قیمت‌های عادلانه و دسترسی قابل اعتماد به این امکانات را فراهم می‌کند (coastal tourism working group, 2011: 16)

فعالیت‌های گردشگری ساحلی را می‌توان به دو گروه اصلی تقسیم نمود:

- ۱- فعالیت‌های متکی بر طبیعت مانند ماهی‌گیری، شنا، حمام آفتاب، غواصی، قایقرانی اسکی روی آب و ...
- ۲- فعالیت‌های متکی بر تسهیلات انسان ساخت مانند خرید، تفریح، استفاده از رستوران‌ها، پارک‌های ساحلی، پلاژها و هتل‌های ساحلی، سینماهای روباز و ... (سرایبی، ۱۳۷۸: ۷۰).

گردشگری ساحلی طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های مرتبط با اوقات فراغت از جمله ورزش، آشپزی، فرهنگ و جاذبه‌های طبیعی را طلب می‌کند. توسعه گردشگری ساحلی، مشتمل بر ایجاد ساختمان‌های تسهیلاتی و تجهیزاتی گردشگری در طول خط ساحلی است. این نوع توسعه گردشگری معمولاً در نتیجه رشد برنامه‌ریزی نشده‌ای است که اغلب دسترسی به دریا را محدود می‌کند (ولا و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۹۸) بنابراین یکی از راهکارهای مناسب برای بهره‌برداری از جاذبه‌های گردشگری و به خصوص سواحل، ایجاد گردشگاه‌ها و یا مجتمع‌های گردشگری است. گردشگاه‌ها و یا مجتمع‌های گردشگری مکان‌هایی هستند که با فواصل نزدیک یا دور از جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی و تاریخی قرار گرفته و با طیف گسترده‌ای از امکانات و خدمات توریستی، قابلیت‌های لازم برای جذب گردشگر داخلی و خارجی به منظور انجام سفرهای فراغتی تعطیلات و حتی سکونت‌ی دارا می‌باشند (سازمان جهانی جهانگردی، ۱۳۷۹: ۴۲-۴۳). در مجتمع‌های گردشگری ساحلی، مجموعه‌ای از فروشگاه‌ها و دفاتر تجاری، امکانات ورزشی و رفاهی (اسکله‌ها، استخرهای شنا و زمین‌های تنیس) و سرگرمی‌ها (رستوران‌ها، سالن‌های نمایش و ...) است. ایجاد تسهیلات در حول و حوش نقطه‌ای متمرکز است و در طول ساحل انجام نمی‌شود. تحت این شرایط، استفاده بهتری از زمین می‌شود و منطقه ساحلی می‌تواند برای سایر فعالیت‌ها توسعه یابد (ولا و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۹۹).

در ایران نیز دهکده های توریستی متعددی و بیشتر در بخش جلگه ای و سواحل احداث شده اند که بیشتر آن ها را می توان در امتداد ساحل خزر بخصوص در استان مازندران و گیلان مشاهده کرد. ضرورت ایجاد مجتمع های توریستی و تفریحی به ویژه از آن رو اهمیت می یابد که استان گیلان از لحاظ اکوسیستم یکی از نواحی شاخص کشور است و پتانسیل های محیطی جغرافیایی استان می تواند همه ساله تعداد زیادی از گردشگران داخلی و خارجی را به خود جذب کند. در گیلان مجتمع های تفریحی و توریستی در نوار ساحلی استان ایجاد شده اند و هر چند که این مجتمع ها به دلایل مختلف توسط گردشگران مورد توجه بوده و در جذب گردشگر تا اندازه ای موفق بوده اند ولی به دلایل مختلف و از جمله کمیت و کیفیت خدمات ارائه شده و نبود جاذبه های جنبی گردشگری، هنوز با شرایط ایده آل فاصله دارند.

روش تحقیق :

در این پژوهش از روش تحقیق توصیفی- تحلیلی استفاده شده است که ابتدا وضع موجود مجتمع گردشگری مروارید خزر بر اساس اطلاعات بدست آمده از طریق بررسی های اسنادی، مصاحبه و مشاهده، توصیف و سپس بر اساس اطلاعات کسب شده و همچنین با توجه به دیدگاه گردشگران و مدیران و با توجه به اهداف و فرضیه های پژوهش، تحلیل های لازم انجام شده است. برای تحلیل بخشی از داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS، آزمون آماری t تک متغیره انجام شده است. جامعه آماری، گردشگران ورودی به مجتمع گردشگری ساحلی مروارید خزر هستند و چون اطلاعات مربوط به تعداد افراد ورودی به مجتمع ارائه نشد حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۳۸۴ نفر تعیین و به علت اینکه احتمال می رفت برخی پرسشنامه ها کیفیت لازم را نداشته باشند تعداد ۴۰۰ پرسشنامه تکمیل گردید.

گردآوری اطلاعات با دو روش مطالعات کتابخانه ای و میدانی صورت گرفته است که از روش کتابخانه ای برای بخشی از مطالعات مقدماتی، مبانی نظری تحقیق، شناسایی برخی از جنبه های محدوده مطالعاتی استفاده شد و جمع آوری قسمت بیشتر داده ها و اطلاعات مورد نیاز مربوط به مجتمع، از طریق مطالعات میدانی صورت گرفت. جمع آوری اطلاعات در مطالعات کتابخانه ای از طریق فیش برداری از اسناد و مطالب مورد نظر صورت گرفت و در مطالعات میدانی از مشاهده، مصاحبه، تکمیل پرسشنامه و عکس استفاده شد.

شناخت محدوده مورد مطالعه :

موقعیت جغرافیایی: مجتمع تفریحی- اقامتی مروارید خزر در دهستان حاجی بکنده (شهرستان رشت) واقع شده است. این مجتمع در عرض جغرافیایی ۳۷ درجه ۲۴ دقیقه و طول جغرافیایی ۴۹ درجه ۴۵ دقیقه قرار گرفته و فاصله آن از شهر رشت ۴۰ کیلومتر و از شهر انزلی ۲۵ کیلومتر می باشد. مروارید خزر تنها مجتمع ساحلی در محدوده مورد نظر نبوده و در فواصل کمتر از ۱۰ به سمت شرق و غرب چهار مجتمع دیگر به نام های کاسپین، جفرو، امین آباد، حاجی بکنده وجود دارد.

ویژگی های محیطی: در یک مجتمع گردشگری ساحلی، دریا و ساحل عناصر تعیین کننده هستند که وجود عناصری چون پوشش گیاهی می تواند بر جذابیت های این محیط بیفزاید.

دریا و ساحل: دریا در محدوده مجتمع ساحلی مروارید خزر ویژگی های مناسبی دارد شوری کم آب دریا و همچنین عمق کم آب با شیب یکنواخت، شرایط مناسبی را برای طرح های شنا فراهم کرده است ضمن اینکه ساحل در محل مجتمع دارای عرض مناسب بوده و شنی می باشد.

پوشش گیاهی: بخشی از محدوده مجتمع که از خط ساحلی فاصله ای حدود یک صد متر دارد؛ دارای پوشش گیاهی از درختان نوع جنگلی است ضمن اینکه پس از احداث مجتمع نیز درختکاری و ایجاد فضای سبز انجام شده است.

امکانات تفریحی: امکانات تفریحی مجتمع مروارید خزر، شامل طرح شنا و پارک بازی کودکان است. البته امکان پرداختن به والیبال و فوتبال ساحلی نیز فراهم است.

طرح شنا: در مجتمع مروارید خزر، دو طرح شنا به صورت مجزا برای خانم ها و آقایان در نظر گرفته شده است. طرح های شنا دارای مساحت مناسبی هستند ولی امکانات لازم از جمله بوفه در داخل طرح و امکانات دوش به صورت آب گرم و کابین های مخصوص وجود ندارد. تفاوت منحصر به فرد طرح شنا در این مجتمع با مجتمع های دیگر، «طرح شنای اطفال» می باشد.

پارک بازی کودکان: از دیگر امکانات تفریحی مجتمع، پارک بازی کودکان می‌باشد که استفاده از اکثر تأسیسات آن برای عموم رایگان است.

ورزش‌های ساحلی: با توجه به عرض زیاد ساحل شنی در مجتمع، امکان فعالیت‌های ورزشی فراهم است و بخشی از ساحل شنی که فاصله مناسبی از آب دارد به ورزش فوتبال و بخشی دیگر نیز به ورزش والیبال اختصاص یافته است.

امکانات رفاهی: در مجتمع ساحلی مروارید خزر، امکانات رفاهی شامل امکانات اقامتی، پذیرایی، پارکینگ، رستوران و فروشگاه است که در ادامه هر کدام از آن‌ها بررسی می‌شوند.

اقامتی: امکانات اقامتی مجتمع گردشگری مروارید خزر، شامل ویلا، سوئیت و ... است.

ویلا: در مجتمع مروارید خزر چهار واحد ویلایی وجود دارد. این ویلاها از سطح کیفی مناسبی برخوردار است ولی با توجه به حجم ورود مسافران تعداد ویلاها جوابگوی نیاز مسافران نمی‌باشد.

سوئیت: در مجتمع مروارید خزر ۲۹ سوئیت وجود دارد. سوئیت‌ها در مجموع از کیفیت مناسبی برخوردار نیستند. سوئیت‌ها بدون فاصله و به صورت پیوسته در کنار هم احداث شده‌اند و به همین دلیل نیز استفاده از فضای باز آن‌ها (ایوان) مطلوبیت لازم را برای گردشگران به دنبال ندارد.

پارکینگ: در مجتمع مروارید خزر معمولاً گردشگران برای پارک خودرو با مشکلی مواجه نیستند و حتی در روزهای اوج ورود گردشگران نیز فضای کافی برای پارک خودرو وجود دارد ولی مکان‌های مشخصی بدین منظور در نظر گرفته نشده و گاه فقط برخی محدودیت‌ها اعمال می‌شود. توقف بدون نظم خودروها ضمن اینکه منظر ناخوشایندی در مجتمع ایجاد می‌کند گاه تردد خودروها را با مشکل مواجه و بر آسایش و آرامش گردشگران تأثیر منفی دارد.

رستوران: تنها واحد پذیرایی در مجتمع مروارید خزر یک رستوران می‌باشد که هر ساله جهت ارائه خدمات اجاره داده می‌شود.

فروشگاه: در مجتمع تنها یک واحد تجاری وجود دارد که در فصل شنا و اوج حضور گردشگران فعال بوده و برخی از مواد خوراکی و آشامیدنی و همچنین اسباب‌بازی در آن عرضه می‌شود.

تقویم بهره‌برداری: مدیریت مجتمع به عهده‌ی فرمانداری رشت می‌باشد از ۲۵ اسفند تا پایان تعطیلات نوروز و فصل تابستان استفاده از مجتمع برای عموم آزاد است. پس از ایام نوروز تا اواخر خرداد، مدیریت مجتمع مایل به پذیرش اردوهای دانش-آموزی و دانشگاهی است. قبل از ۱۵ خرداد اردوهای دانش‌آموزی به پایان می‌رسند و از ۱۵ خرداد به بعد طرح شنا برای استفاده عموم باز می‌شود.

یافته‌های تحقیق :

مشخصات فردی و عمومی پاسخ‌گویان :

جامعه آماری در این پژوهش گردشگران ورودی به مجتمع هستند که تعداد آن‌ها اعلام نشده است، لذا ۴۰۰ پرسشنامه از گردشگران تکمیل شده است. از کل پاسخگویان ۶۷ درصد مرد و ۳۳ درصد زن بوده‌اند ضمن اینکه اکثر گردشگران در گروه سنی ۲۱ تا ۴۰ سال و دارای تحصیلات دیپلم و لیسانس بوده‌اند (جدول شماره ۱).

جدول ۱- مشخصات عمومی پاسخگویان

درصد	تعداد	شرح	
۳۳	۱۳۲	زن	جنسیت
۶۷	۲۶۸	مرد	
۸	۳۲	کمتر از ۲۰ سال	سن
۶۹	۲۷۶	۲۱ تا ۴۰ سال	
۴۰	۸۰	۴۱ تا ۶۰ سال	
۶	۱۲	۶۱ و بیشتر	
۹	۳۶	زیر دیپلم	سواد
۳۱	۱۲۴	دیپلم	
۵۱	۲۰۴	فوق دیپلم و لیسانس	
۹	۳۶	فوق لیسانس و بالاتر	

منبع: مطالعات میدانی نگارندگان، تابستان ۱۳۹۰

مبدأ سفر: از بین افرادی که در مجتمع تفریحی مروارید خزر اقامت کرده‌اند؛ ۵۰ درصد از سایر شهرستان‌های استان، ۴۷ درصد از همان شهرستان (رشت) و فقط ۳ درصد از سایر استان‌ها بوده‌اند. تقاضا از دیگر استان‌ها برای مجتمع بسیار پایین بوده است. (جدول شماره ۲).

مدت اقامت: بیشتر تعداد گردشگران (۷۴ درصد) فقط به مدت چند ساعت در مجتمع مروارید خزر حضور داشته‌اند بنابراین مجتمع نتوانسته انگیزه لازم برای اقامت شبانه و طولانی گردشگران را ایجاد کند.

نحوه آشنایی: ۷۶ درصد گردشگران توسط دوستان و اقوام خود با مجتمع آشنا شده‌اند.

جدول ۲- مبدأ سفر، مدت اقامت و نحوه آشنایی گردشگران

درصد	تعداد	شرح	
۴۷	۱۴۸	شهرستان رشت	مبدأ سفر گردشگران به مجتمع
۵۰	۱۵۶	دیگر شهرستان‌های استان گیلان	
۳	۸	سایر استان‌ها	
۷۴	۲۹۶	کمتر از یک روز	مدت اقامت گردشگران در مجتمع
۹	۳۶	یک روز	
۹	۳۶	۲ و ۳ روز	
۸	۳۲	۴ روز و بیشتر	
۷۶	۳۰۴	توصیه اقوام	نحوه آشنایی گردشگران با مجتمع
۲	۸	تبلیغات صدا و سیما	
۸	۳۲	تبلیغات در سطح استان	
۱۴	۵۶	تصادفی	

منبع: مطالعات میدانی نگارندگان، تابستان ۱۳۹۰

رضایتمندی گردشگران: در این قسمت میزان رضایتمندی گردشگران از امکانات و خدمات ارائه شده بررسی شده است: **امکانات اقامتی:** امکانات اقامتی مجتمع مروارید خزر شامل چهار واحد ویلا و ۲۹ واحد سوئیت است. میزان اجاره بها برای یک ویلا (یک شبانه روز) در زمان‌های پربار گردشگری حدود یک صد و پنجاه هزار تومان و برای هر واحد سوئیت حدود هشتاد هزار تومان است (تابستان ۱۳۹۰). در تعطیلات عید نوروز و در فصل تابستان و بخصوص روزهای آخر هفته، تعداد واحدها کمتر از تقاضای گردشگران است. واحدهای اقامتی از سوی گردشگران متوسط و خوب ارزیابی شده است بطوری که ۴۲/۱ درصد پاسخگویان کیفیت ویلاها را متوسط، ۱۶/۴ درصد خوب و ۲۷/۹ درصد نیز ضعیف ارزیابی کرده‌اند که این نسبت برای

سوئیت‌ها مقداری بیشتر بوده است (۵۵/۵ درصد متوسط، ۱۷/۹ درصد خوب و ۱۳ درصد ضعیف) باید توجه داشت که در این ارزیابی، قیمت اجاره تأثیرگذار است و گرته ویلاها از امکانات بیشتر و بهتری برخوردارند (جدول شماره ۳ و نمودار شماره ۱).

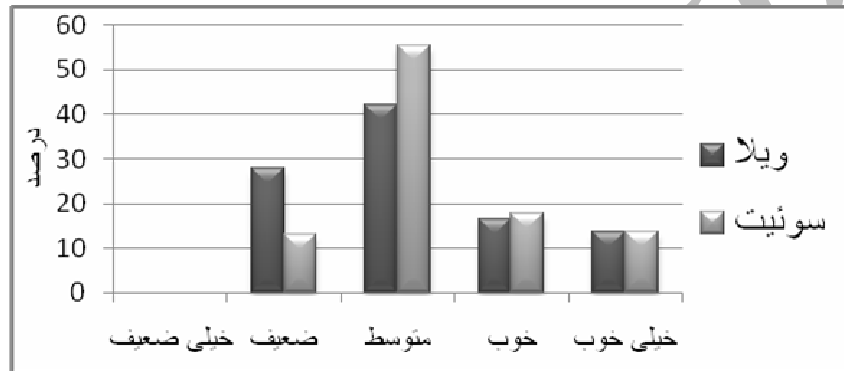
جدول ۳- ارزیابی گردشگران از امکانات اقامتی مجتمع مروارید خزر

جمع	خیلی ضعیف	ضعیف	متوسط	خوب	خیلی خوب	شرح		
						تعداد	ویلا *	امکانات اقامتی
۱۴۰	۰	۳۹	۵۹	۲۳	۱۹	تعداد		
۱۰۰	۰	۲۷/۹	۴۲/۱	۱۶/۴	۱۳/۶	درصد		
۱۶۲	۰	۲۱	۹۰	۲۹	۲۲	تعداد	سوئیت *	
۱۰۰	۰	۱۳	۵۵/۵	۱۷/۹	۱۳/۶	درصد		

* تمامی گردشگران به این پرسش پاسخ داده‌اند چرا که تمامی گردشگران متقاضی استفاده از امکانات اقامتی نیستند.

منبع: مطالعات میدانی نگارندگان، تابستان ۱۳۹۰

نمودار ۱- ارزیابی گردشگران از کیفیت امکانات اقامتی (درصد)

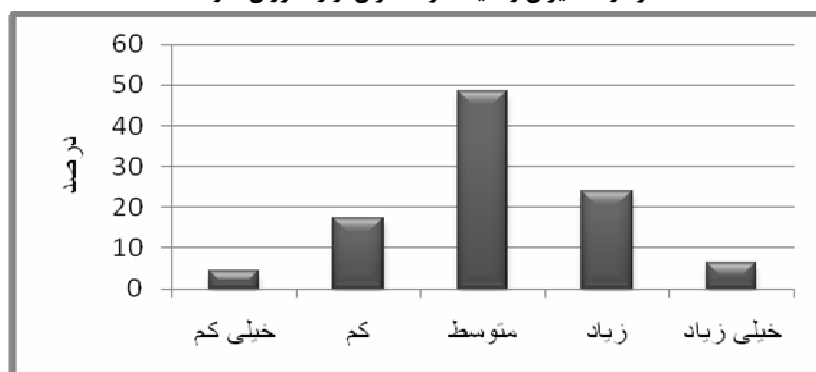
رستوران: در مجتمع تنها یک رستوران وجود دارد که میزان رضایت اکثر گردشگران از رستوران در حد متوسط بوده است (۴۸/۵ درصد متوسط، ۲۳/۸ درصد زیاد و ۱۷/۲ درصد کم). رستوران مجتمع از نظر کیفی در سطح بالایی قرار ندارد و جوابگوی تعداد زیاد گردشگران نمی‌باشد. با توجه به اینکه گستردگی و تنوع تأسیسات پذیرایی و ارائه خدمات و تجهیزات امکانات مناسب و مورد نیاز مسافران به رونق گردشگری خواهد افزود پس کمبودهای موجود در این زمینه بر فعالیت‌های توریستی تأثیر منفی خواهد داشت (جدول شماره ۴ و نمودار شماره ۲).

جدول ۴- میزان رضایت گردشگران از امکانات مجتمع مروارید خزر

جمع	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	شرح	
						تعداد	رستوران
۳۰۳	۱۳	۵۲	۱۴۷	۷۲	۱۹	تعداد	
۱۰۰	۴/۳	۱۷/۲	۴۸/۵	۲۳/۸	۶/۳	درصد	
۳۵۶	۴۱	۱۴۷	۱۱۲	۵۲	۴	تعداد	طرح شنا
۱۰۰	۱۱/۵	۴۱/۳	۳۱/۵	۱۴/۶	۱/۱	درصد	
۳۱۱	۱۶	۱۰۰	۱۰۳	۴۸	۴۴	تعداد	محل بازی کودکان
۱۰۰	۵/۲	۳۲/۲	۳۳/۱	۱۵/۴	۱۴/۱	درصد	
۳۴۹	۴۰	۱۱۳	۶۸	۸۷	۴۱	تعداد	پارکینگ
۱۰۰	۱۱/۵	۳۲/۴	۱۹/۵	۲۴/۹	۱۱/۷	درصد	

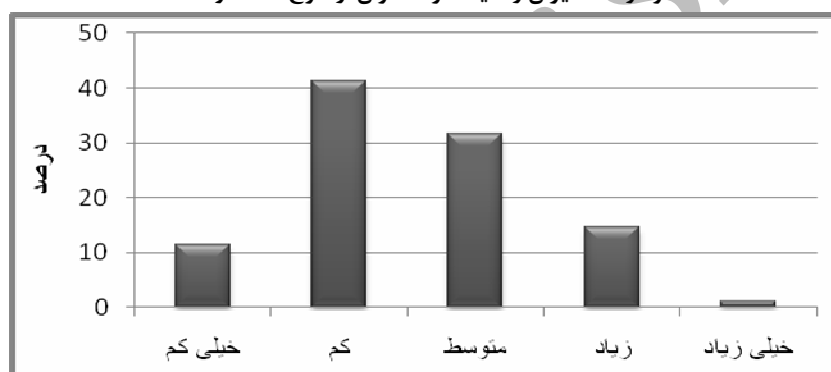
منبع: مطالعات میدانی نگارندگان، تابستان ۱۳۹۰

نمودار ۲- میزان رضایت گردشگران از رستوران (درصد)

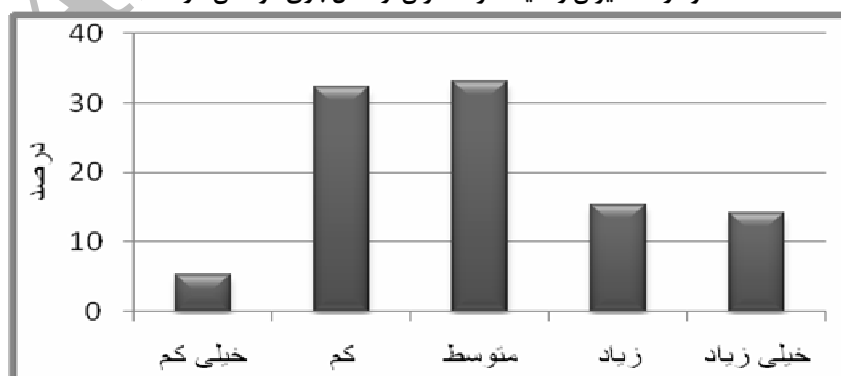
طرح شنا: در مجتمع مروارید دو طرح شنا برای آقایان و بانوان وجود دارد. گردشگران از طرح شنا رضایت کمی داشته‌اند بطوری که میزان رضایت توسط ۴۱/۳ درصد گردشگران کم و ۳۱/۵ درصد متوسط اعلام شده است. با توجه به تعداد گردشگران، وسعت محدوده مشخص شده برای شنا کم بوده و دوش آب گرم و کابین‌های مخصوص برای تعویض لباس و بوفه در داخل طرح وجود ندارد (نمودار شماره ۳).

نمودار ۳- میزان رضایت گردشگران از طرح شنا (درصد)

محل بازی کودکان: میزان رضایت گردشگران از امکانات بازی کودکان، متوسط (۳۳/۱ درصد) و کم (۳۲/۲ درصد) بوده است. با در نظر گرفتن این نکته که محل بازی کودکان مرکز توجه خانواده‌هایی است که با کودکان خود قصد سفر می‌کنند پس امکانات تفریحی مناسب برای کودکان می‌تواند نظر این خانواده‌ها را به مجتمع جلب کند (نمودار شماره ۴).

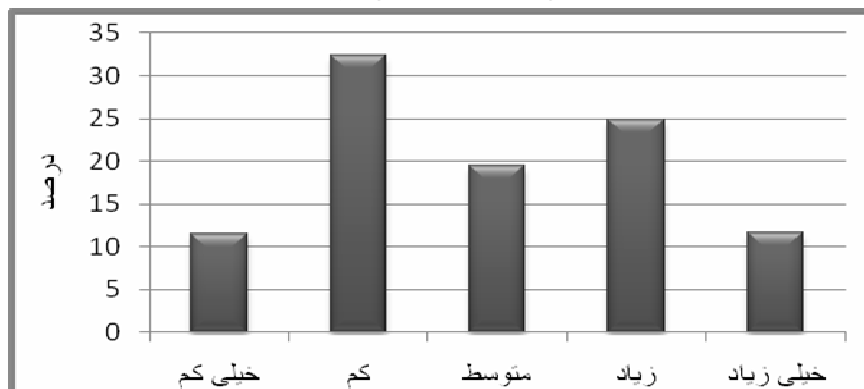
نمودار ۴- میزان رضایت گردشگران از محل بازی کودکان (درصد)

پارکینگ: اشاره شد که در مجتمع مروارید خزر معمولاً گردشگران بدون محدودیت خاصی اتومبیل خود را پارک می‌کنند و هر چند که از بابت پارکینگ در ظاهر مشکل خاصی وجود ندارد و انتظار بر این است که رضایت زیادی را فراهم

کرده باشد ولی به علت مشکلاتی که تردد بدون محدودیت خودروها برای گردشگران ایجاد می‌کند؛ فقط رضایت ۳۶/۶ درصد گردشگران از پارکینگ زیاد و خیلی زیاد بوده است (نمودار شماره ۵).

نمودار ۵ - میزان رضایت گردشگران از پارکینگ (درصد)

تجزیه و تحلیل یافته‌ها :

فرضیه اول: به نظر می‌رسد گردشگران از امکانات موجود در مجتمع گردشگری مروارید خزر رضایت دارند. آزمون این فرضیه در دو قسمت انجام شده است؛ ابتدا ارزیابی پاسخگویان از کیفیت امکانات اقامتی و سپس میزان رضایت گردشگران از دیگر خدمات آزمون شده است:

برای آزمون کیفیت امکانات اقامتی دو نوع واحد اقامتی یعنی ویلا و سوئیت بررسی شده است. بر اساس اطلاعات جدول شماره ۳، واحدهای اقامتی از سوی گردشگران متوسط ارزیابی شده و میانگین به دست آمده از پاسخ گردشگران بر اساس طیف لیکرت^۱ برای واحدهای اقامتی، ۳/۳ (برای ویلاها ۳/۱۷ و برای سوئیت‌ها ۳/۳) است. فرض آزمون برای واحدهای اقامتی بر اساس آزمون t تک متغیره به شرح زیر است: $H_0: \mu = 3$ $H_1: \mu > 3$ مقدار sig حاصل از آزمون ۰/۰۰۰ است بنابراین H_0 را نمی‌توان پذیرفت و فرض H_1 پذیرفته می‌شود هر چند که بر اساس میانگین به دست آمده و نتیجه آزمون t تک متغیره، در مورد امکانات اقامتی، فرضیه مبنی بر رضایت گردشگران از امکانات اقامتی مجتمع پذیرفته می‌شود؛ ولی میزان رضایت خیلی زیاد نبوده و متمایل به میانگین است. (جدول شماره ۵).

جدول ۵- نتایج آزمون تک متغیره ارزیابی کیفیت واحدهای اقامتی

تلفیق دو شاخص	سوئیت	ویلا	میانگین
۳/۳	۳/۳	۳/۲	
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۶۵	Sig (آزمون تک متغیره)

در مورد میزان رضایت گردشگران از سایر خدمات و امکانات موجود در مجتمع (رستوران، طرح شنا، محل بازی کودکان و پارکینگ)، نیز از طیف لیکرت استفاده شده و میانگین گزینه‌ها ۳ است بنابراین فرض آزمون همانند آزمون قبل است: $H_0: \mu = 3$ $H_1: \mu > 3$ بر اساس نتیجه آزمون و با توجه به تلفیق چهار شاخص، چون مقدار sig بدست آمده ۰/۱۵۲ و بیشتر از ۰/۰۵ است پس فرض صفر (برابری میزان رضایت با میانگین مورد انتظار) را می‌توان پذیرفت و فرضیه پژوهش مبنی بر رضایت گردشگران از امکانات رفاهی، تأیید نمی‌شود و میانگین بدست آمده (۲/۹۱) نیز که اندکی کمتر از میانگین مورد انتظار یعنی ۳ می‌باشد بیانگر عدم تأیید فرضیه می‌باشد پس می‌توان گفت که گردشگران از خدمات موجود در مجتمع رضایت ندارند. بر اساس بررسی جداگانه چهار شاخص مورد نظر نیز، فقط در مورد طرح شنا H_0 را نمی‌توان پذیرفت

^۱- در پرسشنامه برای ارزیابی خدمات و امکانات از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت به صورت اعداد یک تا پنج استفاده شده که میانگین مورد انتظار ۳ است.

اما با توجه به اینکه در فرضیه بر زیاد بودن رضایت تأکید شده و میانگین به دست آمده (۲/۵) کمتر از میانگین مورد انتظار (۳) است پس در این مورد نیز فرضیه تأیید نمی‌شود (جدول شماره ۶).

جدول ۶- نتایج آزمون تک متغیره میزان رضایت از خدمات

شرح	رستوران	طرح شنا	محل بازی	پارکینگ	تلفیق ۴ شاخص
میانگین	۳/۱	۲/۵	۳	۲/۹	۲/۹۱
Sig (آزمون تک متغیره)	۰/۱۰۹	۰/۰۰۰	۰/۸۸۶	۰/۱۶۸	۰/۱۵۲

فرضیه دوم: کمبود امکانات اقامتی و رفاهی موجب کوتاهی مدت اقامت گردشگران در مجتمع گردشگری مروارید خزر شده است.

اشاره شد که در مجتمع مروارید خزر، ۴ واحد ویلایی، ۲۹ واحد سوئیت، یک رستوران، دو محل شنا و یک محل بازی کودکان با امکانات محدود وجود دارد که این مجموعه نتوانسته است سطح بالایی از رضایت گردشگران را به دنبال داشته باشد که در یافته‌های تحقیق و آزمون فرضیه اول به میزان رضایت گردشگران از خدمات مجتمع اشاره شد.

نظر به تقاضای زیاد برای اسکان در فصل گردشگری، واحدهای اقامتی برای ارائه خدمت به گردشگران و اسکان تمامی متقاضیان کافی نیستند ضمن اینکه مبلغ اجاره نیز برای بسیاری از گردشگران و بخصوص گردشگرانی که از استان‌های کمتر توریستی به این مجتمع وارد می‌شوند غیر منتظره بوده و آنان را وادار می‌دارد که یا برای مدت کوتاه و در چادرهایی که معمولاً به همراه دارند؛ اقامت‌گزینند و یا مجتمع را ترک کنند.

از نظر واحدهای پذیرایی نیز در مجتمع محدودیت وجود دارد و تنها واحد پذیرایی آن نتوانسته است رضایت گردشگران را فراهم کند که عدم تنوع در خدمات و همچنین قیمت‌های نسبتاً بالا از دلایل اصلی پایین بودن رضایت گردشگران است و همین موضوع باعث گردیده تا گردشگران از غذاهای آماده استفاده کرده و یا امکانات پذیرایی بیرون از مجتمع‌ها را تجربه کنند

اشاره شد که مکان‌های در نظر گرفته شده برای شنا نیز از جنبه‌های گوناگون با کمبود مواجه هستند و همین موضوع باعث شده که گردشگران از مهم‌ترین جاذبه مجتمع که در واقع عامل اصلی برای ایجاد مجتمع است؛ کمترین میزان رضایت را داشته باشند.

محل بازی کودکان نیز فقط دارای امکانات محدودی برای کودکان است که بیشتر آن‌ها فرسوده شده و برای استفاده از برخی دیگر نیز باید مبلغی پرداخت گردد که در نهایت نتوانسته است برای گردشگران ایجاد رضایت کند. با جمع‌بندی موارد فوق به نتیجه می‌رسیم که مجتمع در مجموع نتوانسته است شرایط مناسبی را برای اقامت طولانی مدت گردشگران ایجاد کند و به همین دلیل نیز مدت اقامت گردشگران کم می‌باشد (جدول شماره ۲)؛ بنابراین فرضیه ثابت می‌شود.

نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات :

پژوهش فوق بررسی عملکرد مجتمع‌های گردشگری ساحلی می‌باشد که در این راستا مجتمع گردشگری ساحلی مروارید خزر در دهستان حاجی بکنده مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به پرسش اصلی تحقیق، مزیت‌ها و نارسائی‌های مجتمع مورد ارزیابی قرار گرفت و مشخص گردید که وضعیت مجتمع، از نظر امکانات، تأسیسات و تجهیزات اقامتی از قدرت بالایی برای جذب گردشگر برخوردار نیست از این‌رو به منظور نیل به هدف جذب بیشتر گردشگر، می‌بایست مجتمع را از فعالیت‌های تک بعدی آن (صرفاً شنا) خارج و ضمن ایجاد جاذبه‌های جانبی گردشگری، افزایش کمیت و کیفیت تأسیسات و خدمات ارائه شده را مورد توجه قرار داد تا منجر به ایجاد انگیزه برای اقامت بیشتر و مراجعه مجدد گردد. مجتمع از نظر نزدیکی به راه‌های ارتباطی اصلی و مراکز جمعیتی، از موقعیت مناسبی برخوردار است که موجب تقاضای مناسبی شده است ولی در کنار جاذبه‌ها و دسترسی مناسب، وجود امکانات و خدمات و تأسیسات گردشگری نیز از اهمیت خاصی برخوردار است؛ بدین معنا که وجود جاذبه برای جلب گردشگر لازم ولی کافی نیست و در کنار جاذبه‌ها می‌بایست امکانات و تجهیزات خاصی نیز احداث گردد. عوامل مختلفی می‌تواند در عدم رضایت گردشگران مؤثر واقع گردد که این عوامل می‌تواند طبیعی، ساختار

فضایی، ضعف مدیریتی، نبود امکانات و تأسیسات و ... باشد اما در خصوص مجتمع مروارید خزر این عوامل عبارتند از: نبود آب شرب بهداشتی، کمبود تأسیسات اقامتی و پذیرایی مناسب، پائین بودن سطح خدمات‌دهی، عدم اطلاع‌رسانی مناسب، نبود مهارت شغلی کارکنان. در این راستا و در جهت نیل به هدف ارتقاء سطح کیفی خدمات، ضروری است سازمان‌های اجرایی مرتبط با فراهم نمودن بستر مناسب و تدوین برنامه علمی، ضمن ایجاد زمینه برای فعالیت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، فقط به انجام نظارت عالی‌ه اکتفا و از دخالت‌های اجرایی پرهیز نمایند.

با توجه به بررسی نظر گردشگران نسبت به امکانات اقامتی و رفاهی از جمله تأسیسات اقامتی، پذیرایی، تفریحی و ...، مجتمع نتوانسته است رضایت گردشگران را فراهم کند و کمبود امکانات اقامتی، گاه گردشگران را مجبور به برپا کردن چادر و یا طرد مکان می‌کند. در همین راستا کمبود جاذبه‌ها و عدم تنوع در امکانات تفریحی مدت اقامت گردشگران را به حداقل رسانیده است.

در مجتمع مروارید خزر، ترکیب دریا، ساحل شنی با عرض زیاد و پوشش گیاهی، شرایط طبیعی مناسبی را برای جذب گردشگر ایجاد کرده است؛ ولی کمیت و کیفیت خدمات ارائه شده نتوانسته است مطلوبیت مناسبی را برای گردشگران ایجاد کند که از پی‌آمدهای آن تقاضای کم از خارج استان و ماندگاری کوتاه مدت گردشگران است. با توجه به اینکه مجتمع توان محیطی و مساحت لازم را برای تجهیز بیشتر و بهتر دارد؛ پیشنهادهایی در جهت بهبود کمیت و کیفیت خدمات با هدف ایجاد رضایت بیشتر برای گردشگران ارائه می‌شود که کسب درآمد بیشتر برای مجتمع نیز می‌تواند یکی از نتایج آن باشد.

- واحدهای پذیرایی با تنوع بیشتر و ظرفیت کم در مجتمع ایجاد شود تا بتواند خوراکی‌های متنوع برای سلیقه‌های مختلف و همچنین گروه‌های درآمدی متفاوت ارائه نمایند.

- از آنجایی که تأسیسات اقامتی مناسب، عامل مؤثری برای تقویت گردشگری محسوب می‌شود، لازم است با تعداد، تنوع و کیفیت مناسب در گردشگاه‌ها ایجاد شوند. در مجتمع مروارید خزر، واحدهای اقامتی به صورت ویلا و سوئیت در اختیار گردشگران قرار می‌گیرد که ویلاها دارای امکانات و کیفیت مناسب‌تری از سوئیت‌ها می‌باشند. با توجه به بالا رفتن سطح انتظار گردشگران، پیشنهاد می‌شود به تعداد ویلاها اضافه گردد و سوئیت‌ها با رعایت اصول همجواری دوباره ساخته شوند

- سرمایه‌گذاری و مدیریت حرفه‌ای به منظور افزایش درآمد، بهترین کوششی است که می‌تواند در گسترش فعالیت‌های گردشگری نقش مهمی داشته باشد با توجه به اینکه مجتمع تحت نظارت بخش دولتی است و از مدیریت حرفه‌ای استفاده نمی‌شود؛ پیشنهاد می‌شود تا مجتمع به بخش خصوصی واگذار شود، زیرا مهم‌ترین اصل در به کارگیری پتانسیل‌های گردشگری، جذب سرمایه‌گذاری و به کارگیری توان مالی کارآمد بخش خصوصی است.

- با در نظر گرفتن این موضوع که آموزش و تعلیم کارکنان، مدیران و به روز کردن اطلاعات آنها یکی از مسائل کاملاً مهم و ضروری در توسعه صنعت گردشگری می‌باشد و اینکه در مجتمع از افراد و نیروهای محلی استفاده می‌شود که از آموزش لازم برخوردار نیستند و اساس انتخاب آنها رضایت مدیران بوده است پیشنهاد می‌شود که مدیران، کارکنان و تمامی کسانی که به نحوی در این مجتمع مشغول هستند دوره‌های آموزشی مرتبط را سپری کنند.

- در مجتمع مروارید خزر با دارا بودن فضای مناسب و کافی، فضایی مناسب و تعیین شده برای پارکینگ وجود ندارد، پیشنهاد می‌شود برای از بین رفتن نظم عمومی و فضای دید، مکان مناسبی برای پارک وسایل نقلیه با استفاده از مصالح متنوع مثل سنگفرش در نظر گرفته شود.

- با ارتقاء تسهیلات گردشگری می‌توان مدت اقامت مسافران را افزایش داد در مجتمع فضای کافی و مناسب در ساحل وجود دارد که در آن فعالیت خاصی غیر از ایجاد طرح شنا و قایق رانی صورت نمی‌پذیرد، پیشنهاد می‌شود فعالیت‌هایی مثل اسکی روی آب، جت اسکی و قایق پدالی و پارویی با توجه به انتظار گردشگران در برنامه توسعه مجتمع منظور شود.

منابع :

۱. پاپلی یزدی، محمد حسن و مهدی سقایی (۱۳۸۸): گردشگری ماهیت و مفاهیم، انتشارات سمت، چاپ سوم، تهران.
 ۲. دانه کار، افشین و هنریک مجنونیان (۱۳۸۳): «معیارهای پیشنهادی برای ارزیابی مناطق ساحلی دریایی به منظور تعیین حفاظت ساحلی دریای ایران»، فصلنامه محیط شناسی، سال اول، شماره سوم، تهران، صص ۴۶-۲۵.
 ۳. رضائی، پرویز و ولی... رحمانی (۱۳۸۶): «ارائه راهکارهای مناسب برای برنامه ریزی صنعت توریسم در روستاهای ساحلی شهرستان نور»، فصلنامه چشم انداز جغرافیایی، سال دوم، شماره پنجم، رشت، صص ۹۷-۷۹.
 ۴. رضوانی، علی اصغر (۱۳۸۵): جغرافیا و صنعت توریسم، انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ پنجم، تهران.
 ۵. رهنمایی، محمد تقی (۱۳۷۷): طرح جامع جهانگردی استان گیلان، معاونت پژوهشی دانشگاه تهران، مؤسسه جغرافیا، جلد ۲، تهران.
 ۶. زهیری، محمود (۱۳۸۴): «قابلیت ها و جاذبه های اکوتوریستی و برنامه ریزی آن در ساحل بندرانزلی»، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت.
 ۷. سازمان جهانی جهانگردی (۱۳۸۴): برنامه ریزی ملی و منطقه ای جهانگردی، مترجم: محمد عبدالله زاده، دفتر پژوهش های فرهنگی، چاپ دوم، تهران.
 ۸. سازمان جهانی جهانگردی (۱۳۷۹): برنامه ریزی توریسم در سطح ملی و منطقه ای، مترجمین: بهرام رنجبریان و محمد زاهدی، انتشارات جهاد دانشگاهی اصفهان، چاپ اول، اصفهان.
 ۹. سازمان گیتاشناسی کشور، نقشه توپوگرافی استان گیلان، مقیاس ۱:۵۰۰۰۰، شیت رشت، برگ ۵۹۶۴.
 ۱۰. زرغام بروجنی، حمید (۱۳۸۹): برنامه ریزی توسعه جهانگردی، انتشارات مهکامه، چاپ دوم، تهران.
 ۱۱. فرمانداری شهرستان رشت (۱۳۹۰): اطلاعات و داده های مربوط به مجتمع گردشگری مروارید خزر، رشت.
 ۱۲. قدیری معصوم، مجتبی، استعلاجی علیرضا و معصومه پازوکی (۱۳۸۹): گردشگری پایدار (روستایی و عشایری)، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، تهران.
 ۱۳. مهندسین مشاور شمال (۱۳۷۹): طرح امکان سنجی و طراحی فضاهای توریستی و تفریحی ساحل دریای رودسر، شهرداری رودسر.
 ۱۴. نادری، عزت الله و مریم سیف نراقی (۱۳۸۸): روش های تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن در علوم انسانی، نشر ارسباران، چاپ دوم، تهران.
 ۱۵. نعمت پور، سکینه (۱۳۸۷): «برنامه ریزی توسعه توریسم ساحلی شهرستان رشت با بهره گیری از مدل تحلیلی SWOT»، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت.
 ۱۶. نکوئی صدری، بهرام (۱۳۸۸): مبانی زمین گردشگری با تأکید بر ایران، انتشارات سمت، چاپ دوم، تهران.
 ۱۷. ولا، فرانسوا و یونل بیچریل (۱۳۸۴): گردشگری بین المللی، ترجمه: محمد ابراهیم گوهریان و محمد مهدی کتابچی، انتشارات امیر کبیر، چاپ اول، تهران.
18. Cachadi .Feoli .Learenco .Lieopart .Lobo. Ferreira .Noronla .Sawkar (2002): Coastal tourism environment and sustain able local development
19. Coastal tourism working Group: NOV (2001): TANZANIA coastal managment partnership.